

pare un gânditor original. Al. Zub posedă acea libertate de mișcare în istoriografia românească care-i permite, fără greutate, a afirma că „o concepție atât de largă asupra istoriei nimeni nu mai formulase, la noi, după sinteza teoretică a lui Xenopol“ (p. 239).

În **lumea ideilor și formelor istorice** apare un Pârvan care regîndește pe cont propriu problemele filozofiei. Este oferită astfel ocazia să parcurgem două lumi atât de diferite, una reală și alta imaginară, luînd cunoștință cu meditația gravă, născută din experiența și aventura unei întregi umanități. Pentru gânditor istoria nu este altceva decît conștiința de sine a umanității, unica șansă de a se eterniza (p. 245).

Interesul lui Pârvan pentru muzică se înfățișează ca un „acces la miezul însuși al istoriei“ (p. 266), punerea în mișcare a nevoilor spiritului, devenirea umană constituind o expresie muzicală în care „viața înseamnă timp și mișcare, armonie și disonanță, ritm și devenire continuă“ (p. 267).

Vasile Pârvan capătă în lucrarea lui Al. Zub proporții prometeice. Sortit să rămînă singur, Pârvan, își caută liniștea în muncă și meditație. Devine un **heros**, sacrificîndu-și sănătatea în crearea acelei **Accademia di Storia, Archeologia e Belle Arti** sau lucrînd cîte 16 ore pe zi, în ultimile luni ale vieții, la monumentală sinteză a istoriei culturii geto-dace, **Getica**.

Este pentru noi o adevărată șansă de a avea cărturari, care, înzestrați cu calități esențiale — putere de muncă, intuiție în clasarea valorilor, ușurința de a pătrunde în esența proceselor istorice — și-au asumat delicata sarcină de a restitui posterității adevăratul chip al marilor bărbați ai neamului nostru. În fond aceasta e cea mai autentică perpetuare a exemplului lor : „Putința de a trăi noi înșine în sufletul altuia — spunea Vasile Pârvan — e singura adevărată valoare“.

Lucian Nastasă

ANASTASIE IORDACHE, **Pe urmele lui Dumitru Brătlanu**, București, 1984, Ed. „Sport-Turism“, 384 p.

S-au împlinit recent cinci decenii de cînd Nicolae Iorga își subintitula articolul său referitor la **Dumitru Brătianu și opera lui drept O revelație politică și literară** (în „Revista istorică“, 1934, p. 140—152) readucînd în conștiința contemporanilor săi una din cele mai remarcabile personalități ale secolului al XIX-lea.

Faptul fusese generat de apariția celor două volume **Din arhiva lui Dumitru Brătianu** (în 1933 și 1934) datorate lui Al. Cretzianu și care puneau în circulație o serie de documente revelatoare în legătură cu viața și activitatea unuia dintre cei mai iluștrii diplomați din a doua jumătate a secolului trecut.

Era de așteptat apariția unei monografii cu atât mai mult cu cât cei mai cunoscuți reprezentanți ai Brătienilor (Ion C. Brătianu și fiul acestuia (I. I. C. Brătianu) se bucurau deja de o mai largă atenție atât din partea politicianilor liberali ce se foloseau de orice comemorare, cât și a unor istorici sau membri ai familiei ce se îngrijeau de posteritatea acestora. Inițiativele s-au oprit, însă, doar aici. Cea dintâi lucrare, mai amplă, dedicată exclusiv lui Dumitru Brătianu aparține unui istoric contemporan, Anastasie Iordache, cunoscut specialist în problemele istoriei sociale și politice a României moderne care prin intermediul seriei **Pe urmele lui...** realizează una din monografiile strălucite referitoare la Dumitru Brătianu.

Autorul urmărește peregrinările lui Dumitru Brătianu în diferite capitale europene, pentru a servi cu înalt devotament cauza românilor. „Locul său a fost și a rămas pînă în ultima clipă a vieții în gruparea radicală a liberalismului românesc, fiind unul dintre promotorii cei mai consecvenți, intrînd în conflict cu fratele său Ion, spre sfîrșitul vieții în privința menținerii ferme pe pozițiile radicalismului“ (p. 93). Sînt urmărite itinerariile acestuia prin marile capitale europene, contactele sale cu diferiți oameni politici în scopul apărării intereselor naționale, dovedindu-se unul dintre cei mai activi militanți pentru cauza libertății popoarelor și triumful democrației în Europa. Este surprinsă activitatea sa din cadrul Comitetului Central Democratic European, precum și legăturile acestuia cu Mazzini, Ledru-Rollin, L. Blanc, ș.a., care preconizau, după 1848, o nouă revoluție „sincronă“ și „simphonă“ în Europa. (În acest sens, deosebit de valoroase rămîn informațiile oferite încă din 1930 de Al. Marcu în **Conspiratori și conspirații în epoca renașterii politice a României**).

Dumitru Brătianu a contribuit esențial la înfăptuirea grandiosului act al Unirii Principatelor, fiind unul dintre cei mai de seamă oameni politici și diplomați români, militanți pentru cauza națională, cu întinse și înalte relații în cercurile politice franceze și engleze, bucurîndu-se de stima și admirația personalităților politice cu care avea strînse legături: Walevski, Clarendon, Napoleon al III-lea, prieten și tovarăș de idei cu Jules Michelet, Edgar Quinet, Paul Bataillard ș.a.

Participant asiduu la opera de edificare a noului stat modern, D. Brătianu a fost unul dintre cei mai activi diplomați români în diverse capitale europene pentru recunoașterea și consolidarea regimului politic instaurat în 1866 după abdicarea lui Cuza.

Partizan al neutralității active pentru obținerea independenței de stat a României, „el s-a deosebit în opinii față de guvernul și majoritatea liberală din parlament și partid, intrînd apoi în divergență acută de concepții și atitudini care l-au dus în disidență și în rîndurile opoziției unite pentru răsturnarea guvernului liberal“ (p. 304). Fără să fi renunțat vreodată la convingerile sale liberal radicale pentru care și-a sacrificat energia și averea, „el a rămas pînă în ultima clipă a vieții consecvent cu sine însuși, consecvență remarcabilă în sine, dar

dăunătoare prin schematismul ei riguros care nu ținea seama de evoluția ascendentă a regimului politic“ (p. 304).

După cum Mihail Kogălniceanu a fost omul anilor 1840—1870, după care i-a revenit lui I. C. Brătianu șansa să-și pună în valoare capacitatea creatoare ca om de stat, „perioada de apogeu a afirmării lui Dumitru Brătianu a fost înainte, în timpul și după revoluția de la 1848, când posibilitățile sale creatoare de revoluționar, de diplomat și om politic au fost puse în valoare cu maximum de eficiență în serviciul cauzei naționale și al democrației europene“ (p. 339). A fost însă un om al epocii sale, integrat perfect în lupta pentru Unirea Principatelor în care se cerea accentuat spiritul militant, cât și în evenimentele ulterioare ce au marcat consolidarea României moderne, rămânând, totuși, până la urmă, în concepția autorului, „un mare idealist în sensul cel mai bun al cuvîntului“ (p. 340).

Monografia lui Anastasie Iordache bazată pe o amplă documentare în parte inedită, devine prin bogăția de idei un element de referință pentru studiile viitoare și ea se vrea un pios omagiu adus lui Dumitru Brătianu, personalitate politică de prim rang a României moderne. Cartea are un text dens, totodată erudit și accesibil, avînd menirea să ofere nu numai „faptele pilduitoare“ ale lui Dumitru Brătianu, ci și o imagine cât se poate de veridică a vieții politice românești de la mijlocul și din a doua jumătate a secolului trecut.

O bibliografie selectivă, ilustrațiile bine alese sporesc interesul lucrării și o apropiere de inimile cititorilor.

Nicolae Ionescu

Dorina N. Rusu, **„Cercetări Istorice“ 1925—1947. Bibliografie**, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1982, 141 p.

O necesară bibliografie a revistei ieșene „Cercetări Istorice“ (1925 — 1947) a oferit Dorina N. Rusu, conjugîndu-și eforturile cu manifestările prilejuite de aniversarea a 100 ani de la nașterea lui Ilie Mihnea și a 40 ani de existență a Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol“ din Iași. Inițiativă lăudabilă cu atît mai mult cu cît „Cercetări Istorice“ a fost cea dintîi revistă de istorie editată la Iași după primul război mondial. Chiar dacă primul număr al acesteia a apărut abia în 1925, preocupările lui I. Minea de a tipări un „buletin al seminarului de Istoria Românilor“ sînt cel puțin cu trei ani mai vechi. La 27 iunie 1922 I. Minea cerea primarului orașului Iași un ajutor în valoare de 8000 lei pentru editarea unui asemenea „Buletin“ în care „lucrări frumoase istorice, citite în acest seminar [de istoria românilor], unele în legătură cu istoria orașului Iași așteaptă să fie publicate. Orașul, pentru care